

HACI YUSUF'UN SEKSEN BİR GECESİ

Salim Nizam

■ Anadolu insanı ateşin, suyun, toprağın ve göğün rengine bakarak iki takvim bilir: Hızır ve Kasım. Toprak, ilk cemreler düşerken kış uykusundan uyanıp yeşerir coşarsa Hızır günleri, yorgun düşer de dinlenmeye çekilirse Kasım günleri başlar. Hızır günleri, yeniden doğuştur, verimdir, berekettir; Kasım günleriyse sabırdır, bekleyiştir ve ölümdür. Uzun kış boyunca ateş başında bilge yaşlılar “Toprak karın altında bile çalışır,” diye anlatır durur. Nitekim tohum toprağın altında çatlar meleklerin seyrangâhında göverir. Kış uzun sürer Anadolu’da; Kasım günleri boyunca toprakla arasına mesafe koyan rençper, peşi sıra düşen cemreler ve ilk yağmurlarla beraber sevdiğine yine kavuşur. Derken, ilk tomurcuklarla Hızır’ın ayak sesleri duyulur, börtü böcek canlanır ve yaz günleri başlar. Hızır, toprağın canlanmasıdır. Arpa buğday boy verince tarlada, Anadolu köylüsü “*Hızır uğradı.*” der, rahmet vaktinde yağarsa “*Hızır eli değdi.*” denir.

Kasım ve Hızır: Bu, her altı ayda bir tekrarlanan bir döngüdür aslında; bunu tarlada rençper, dağda çoban, evde gelinlik kız ve yuvada göçmen kuş bilir. Anadolu köylüsünün dilinde uzun bir kışın ardından bir umuttur bahar... “*Kasım yüz sabanı düz, yüz on tarlaya kon!*” der çiftçi. Göçmen kuşlar ve leylekler de hep bu takvimin içinde yer alır. “*Yüz yirmiye varamam, yüz otuza kalamam; yüz yirmide ovaya, yüz otuzda yuvaya kon.*” Ve ilk leyleği gören gelinlik kızlar marteniçkalarını çiçekli bir badem dalına umutla bağlar.

İşte, Hacı Yusuf’un hikâyesi böyle Kasım günlerinde başladı, Kasım’ın tam seksen bir gecesinde. O gece kar serpelerken gök kurşunu bir yorgan gibi örtmüştü her yeri. Kapıdağ’dan kopan hoyrat poyrazların önünde, dizlerine kadar çamura batmış kır bir atın sırtında, saç sakalı birbirine karışmış ihtiyar bir adam geldi köy kahvesine. Üzerinde aba bir palto bulunan adam soğuktan kaskatı kesilmişti. Başında eski yün bir takke olan yabancıнын burnu, kulakları ve dudakları

soğuktan morarmış, buz tutmuş sakalları yüzüne yapışmıştı. Morarmış elleriyle kır atını kahve önündeki iğde ağacına alencele bağlayan adam, son bir gayretle kahve eşiğinden adım attı. Adam, öyle yorgun ve bitkin görünüyordu ki bir eliyle göğsünü tutmuş, diğer eliyle denge sağlamaya çalışıyordu. Kesif bir nefes kokusunun sardığı kahvenin cılız ışığında iki dipsiz kuyu gibi karanlık gözlerinin ferisi sönmüş, yorgun bedeni bir adım daha atsa yıkılıp kalacak gibiydi. Adamın hâlini gören köylüler, onu soba başına oturtup çay söylediler. Gece gelen yabancıların kim olduğunu bilmeseler de adam biraz ısınıp kendine geldiğinde sorup soruşturup adının Yusuf olduğunu öğrendiler. Üstelik hacıydı da. Kahvenin dağılmasına yakın gelen adam hem çok üşümüştü hem de karnı oldukça açtı. Böyle olunca, köy muhtarı, Tanrı misafirini gece yarısı tekrar yola koymak istemedi. Köy korucusu Topal Gaffar'ı çağırıp hemen bir gezek çıkarttı. Muhtarın emriyle Topal Gaffar, karın bir at tırnağı boyunca biriktiği köy meydanında ağır aksak yola düştü. Topal Gaffar'ın koca gövdesi sağa sola yalpaladıkça elindeki gezek tahtasının dengesi bozulup üç gözündeki çinko kâseler tıngırdıyordu. Topal Gaffar, kara kış gecesinde hanelerin çatılarına, duman tüten bacalarına baktı. Böyle bir gecede başka kime gidecekti; her zaman bellediği en yakın evlerin birinde, muhtarın sözünden hiç çıkmayan Kel Hüsrev'in kapısını çaldı. Gezek tahtasını üç gün aradan sonra gene kapıda gören Kel Hüsrev'in karısı Hatice Ana'nın yüzü düştü. Yine de muhtarın hatırlarına; gezek tahtasını mutfağa alıp her gözüne, Topal Gaffar'ın götürürken dökeceğini bile bile; biraz tarhana çorbası, biraz Kazak fasulyesi, biraz da kelem turşusu doldurdu.

Topal Gaffar kahve kapısından girince kahvede uyuklayan üç beş köylü yerinden doğruldu. Titrek gaz lambasının aydınlattığı üç beş köylüden ibaret olan köy kahvesinde sobanın başındaki tahta masayı donatıp adamın karnını doyurdular. Uzun yol gelmekten oldukça yorgun görünen, sıcaktan mayışıp esneyen adamın uyukladığını görenler, hasbihâlî gün doğumuna bırakarak tabutların konulduğu rutubet kokan küçük köy odasında altına yün bir döşek serdiler. Aklında kendini bir an önce yatağa atıp uyumak olan adam ne tabutluğun ne naftalin kokan tozlu döşegin ne de küçük bir delikte bir anda gözden kaybolup giden fındık faresinin farkındaydı. Topal Gaffar, fareyi görüp adama: "Üç gün önce kalaycının önünden kapını kurmuştum, daha peyniri yememiş." dedi. Bir an önce kafasını koymak için ot yastığı afkalayan adam, fecir vakti yola düşeceğinden zaten fareyi umursadığı yoktu. Adam, odanın soğuşunu o an fark etmiş olacak ki bir kenarda duran yanmayan sobaya, ek yerlerinden zift akmış borulara ve kurum bağlamış duvarlara baktı. Adamın pejmürde hâline bakan Topal Gaffar, "Sobayı hemen yakarım." diye atıldı.

Adam, vakur duruşunu hiç bozmadan, "Sobaya gerek yok, bana bir seccade bul yeter!" dedi sadece. Topal Gaffar emir almaya alışkındı, kar savrulmuş kapıdan bir anda çıkıp apar topar camiden bir seccade bulup getirdi.

Ama ne gariptir ki gece boyu yağın kar her yeri kaplamış, sert tipiden göz gözü görmez, yol iz bilinmez olmuştu. Ağaçlarda kuşlar, kümeşte tavuklar, sayalarda koyunlar donup kalmıştı. Sert poyrazlar ağaçları kökünden sökmüş,

çatılara, bacalara, tavanlara kar doldurmuştu. Böyle bir gecede komşu komşuya geçemez, hasta yatağında koca karılar Azrail'le göz göze gelmemek için pencereye bakamaz olmuştu.

Muhtarın emrini görev bilirdi Topal Gaffar. Herkesten önce uyanıp Kel Hüsrev'in kapısını çaldı. Fecir vakti kar küreyen köylülerin peşinden Kel Hüsrev'in hanesinden aldığı üstü kar tutmuş gezek tahtasındaki dumanı tüten tarhana çorbasını döke döke tabutluğa getiren Topal Gaffar, kapıyı peş peşe çaldı. Açıkan olmadı. Ses gelmeyince içeri girdi, tahta bir tabut yanında döşeginde uyuyan adama ve bir rahlede katlı duran seccadeye baktı. Şaşırılmıştı. Fecir vakti yola düşeceğini söyleyen adam uyuyakalmıştı. Onu uyandırmak istercesine bir iki defa boğazını sertçe kürüyerek öksürdü. Ardından, gezek tahtasını bir kenara bırakarak, hadi uyanın artık, diye seslendi ama sesini duyuramadı. Döşegindeki adam hem sağır hem dilsizdi. Bir an garip bir hisse kapıldı, derin bir şüpheye düştü. Yüzü dehşete bürünüp gök gözlerini belertti. Elini korkarak götürdüğü adamın yüzünde, buz kesmiş tenine dokunduğunda anladı. Telaşlı adımlarla karlar üstünde bata çıka cami kapısından çıkıp köy meydanına doğru bağırdı:

“Yetişin ahali, Hacı Yusuf ölmüş!”

Hocaya haber salındı. Salası; süssüz, sıfatsız, lakapsız verildi. Sert poyrazdan salası iyi duyulmadı, zaten duyanlar da kim olduğunu bilemedi.

Hacı Yusuf, yıkanıp kefenlendi. Kefenlendi kefenlenmesine ama geçen hafta ölen Molla Ahmet'ten arta kalan kefen bezi koca gövdesine kısa gelmişti. Hacı Yusuf'un hiç mi kaderi yoktu? Öğle namazını müteakip, gece boyunca yan yana yattığı yeşil tabuta bindirilip birkaç köylünün omzunda mezarlığa götürülüp apar topar kazılan bir çukura gömüldü. Üstüne konan tahtalar da oradan buradan toplanmıştı; kimi uzun, kimi kısa, kimi kırık, kimi çürüktü. Cenazeye hürmetti edilen, üstüne toprak atanlar da onu hiç tanıyıp bilmiyordu. Hacı Yusuf'un cenazesi ortada kalmadı ama gönder tahtası olmadığından meşe ağacından bir dal kırılıp dikildi başucuna. Üstüne bir yazı yazılmadı. Köylünün nazarında bir tavuk ölüsünden farklı değildi ölüsü; arkasından hiç ağlayanı, gözyaşı dökeni olmadı.

Şerafettin Hoca da farkına vardı bu durumun. Her zamanki cenaze törenlerine hiç benzemiyordu. Yine de emin olmak için ahaliye sordu:

“Neyin nesi, kimin fesidir? Anasının, babasının adı nedir? Bilen varsa söylesin.” Köylüler şaşkın yüzlerle birbirlerine bakıyorlardı. Onu tanıyıp bilen olmadığını anlayan imam telkinini “Ey Havva oğlu Yusuf!” diye verdi.

İşte Hacı Yusuf, Kasım'ın seksen ikinci günü gömüldü köy mezarlığına. Yollar kapalı olduğundan kimse bir yere haber ulaştıramadı. İş gücü çoktu, bu yüzden kimse Hacı Yusuf'un pek üzerinde durmadı. Dönüş yolunda bir iki bahse konu oldu sadece. Onun nereden gelip nereye gittiğini merak edenler de oldu ama sonuçta, topraktan geldik toprağa gideriz, diye fazla üsteleyen olmadı. Zaten köylülerin o gün yaptığı tek iş bu değildi. Gece boyu yağan karda kiminin çatısı, kiminin bacası çökmüş, kiminin ahırında davarları ölmüş, kiminin sayasında koyunları, keçileri donmuştu. Sayalardan, damlardan kurtarabildikleri

koyunları ocak başına getiren köylüler, bir kısmını ayakta tutmayı başarmıştı. Hacı Yusuf, tabutlukta ölümünün ardından seneyi devriyesinde hep hatırlandı. Kimi yazık oldu garibe, dedi. Kimi, garip öldü, garip gömüldü, dedi. Kimiyse Kasım'ın seksen bir gecesi yağın, evlerini barklarını yıkan, hayvanlarını öldüren karı, Hacı Yusuf'un uğursuzluğuna bağladı.

Kimdi, neciydi, nerden gelip nereye gidiyordu hiç bilinmedi. Zamanla onu kimse ağzına almadı, yıllar geçtikçe hatırlayanlar da kalmadı. Ama köylülerin dilinde Hacı Yusuf'un seksen bir gecesi bir milat olarak kaldı. İşte; karanlık bir havada kar serpelerken, Kapıdağ'dan kopan hoyrat şimal rüzgârlarının getirdiği ihtiyar adamın donarak öldüğü gece, yıllar yılı Silistre göçmeni Paşacıftliklilerin dilinde Hacı Yusuf'un seksen bir gecesi olarak bilinir.